

Элга Узаре, mg.iur.,
Юрист ZAB «Kreics and Partners»
Латвия
Эдгарс Голтс, mg.iur., присяжный адвокат
Университет Turība, докторант
Латвия

Оспаривание сделок по делам о несостоятельности

Аннотация. В работе анализируется оспаривание сделок закона о неплатежеспособности в Латвии, проблемы которые связаны с оспариванием сделок в процессе неплатежеспособности, а так же рассмотрена суть оспаривания сделок в гражданском праве.

Цель работы: полагаясь на теорию закона, нормы закона и судебную практику, анализировать проблемы, которые связаны с практикой при оспаривании сделок и предложить возможные решения для их устранения.

В результате исследования авторы пришли к выводу, что применение на практике отдела 17 закона о неплатежеспособности находится в непрерывной корреляции с общими и специальными нормами права, а так же с разными ситуациями в жизни и судебной практикой в применении этих норм.

Ключевые слова: обязательства, процесс неплатежеспособности, оспаривание сделок, причинение убытков, физическая персона, юридическая персона.

Elga Uzare, mg.iur.
ZAB "Kreics and Partners" lawyer
Latvia
Edgars Golts, mg.iur.
attorney at law
Turība University, Doctoral student
Latvia

Challenging of the transactions in insolvency proceedings

Abstract. The paper analyses challenging of the transactions in Insolvency Law in Latvia, the problems associated with the challenging of the transactions in insolvency proceedings, as well as the essence of challenging of the transactions in civil law.

The aim of the paper is: based on the theory of law, provisions of law and court practice to review the problematic issues linked to the practice of challenging of the transactions in insolvency proceedings in order to offer the possible solution and remedy.

Based on the research findings the authors arrived at the conclusion that the practical application of Chapter 17 of the Insolvency Law is in constant correlation with the general and specific rules, as well as a variety of different life situations and case law of these norms.

Keywords: liabilities, insolvency proceedings, challenging of transactions, incurring losses, a natural person, legal entity.

Elga Uzare, Mg.iur.,
ZAB "Kreics un partneri" juriste
Latvija
Edgars Golts, Mg.iur.
zvērināts advokāts
Biznesa augskola "Turība" doktorants
Latvija

Darījumu apstrīdēšana maksātnespējas procesā

Anotācija. Darbā tiek apskatītas dažas problēmas darījumu apstrīdēšanā maksātnespējas tiesībās Latvijā, kas saistītas ar darījumu apstrīdēšanu maksātnespējas procesa ietvaros, kā arī apskatīta darījumu apstrīdēšanas būtību civiltiesībās.

Šī darba mērķis ir, pamatojoties uz tiesību teoriju, tiesību normām un tiesu praksi, pētīt darījumu apstrīdēšanu maksātnespējas procesā, analizēt problēmas, kas saistītas ar darījumu apstrīdēšanu praksē un piedāvāt iespējamus risinājumus to novēršanai.

Pētījuma rezultātā autori secināja, ka Maksātnespējas likuma 17. nodaļas piemērošana praksē atrodas nepārtrauktā korelācijā ar vispārējām un speciālām tiesību normām, kā arī dažādām atšķirīgām dzīves situācijām un tiesu praksi šo normu piemērošanā.

Atslēgas vārdi: saistības, maksātnespējas process, darījumu apstrīdēšana, zaudējumu nodarīšana, fiziskā persona, juridiskā persona.

Ievads

Darbā tiek analizēta darījumu apstrīdēšana maksātnespējas tiesībās Latvijā, problēmas, kas saistītas ar darījumu apstrīdēšanu maksātnespējas procesa ietvaros, ņemot vērā darījumu apstrīdēšanas būtību vispārējās civiltiesībās. Šis darbs ir veidojies autoriem, sadarbojoties E.Uzares maģistra darba izstrādes laikā.

Maksātnespējas process laika gaitā no maz zināma tiesiskās aizsardzības pasākumu kopuma šobrīd ir kļuvis par sabiedrības aktualitāti. Par to liecina gan jaunās maksātnespējas tiesību politikas pamatnostādnes, regulāri veiktas izmaiņas normatīvajos aktos, Maksātnespējas likuma normu apstrīdēšana Satversmes tiesā, gan arī sabiedrības pastiprināti pievērsta uzmanība sertificētu maksātnespējas procesu administratoru darbam un, diemžēl arī pieaugošs saspīlējums attiecībās starp likumdevēju, maksātnespējas procesu administratoriem un kreditoriem. Viens no šādas situācijas iemesliem ir arī publiski pausts Valsts Kontroles secinājums, ka maksātnespējas process nenasiedz savu mērķi [1.,1], tātad - tas nav pietiekami efektīvs un ir nepieciešamas izmaiņas maksātnespējas procesa norisē.

Maksātnespējas tiesības ir viena no civiltiesību apakšnozarēm. Civillikums [9] vispārīgi regulē kreditoru un parādnieka interešu aizsardzību un ar to saistītos jautājumus, tomēr noteicošā nozīme šajā jomā ir maksātnespējas tiesībām kā speciālajām normām. Rakstā apskatītajā jomā Latvijā šobrīd ir viens publiski pieejams praktisks pētījums - diplomēta jurista Helmuta Jaujas sagatavots Augstākās Tiesas Civillietu departamenta tiesu prakses apkopojums (apstiprināts Augstākās Tiesas Civillietu departamenta tiesnešu sanāksmē 29.04.2014) par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesos [2.,1].

Praksē novērots, ka dažkārt uzsāktā tiesvedība tiek izbeigta ar pušu izlīgumu, līdz ar to nav iespējams viennozīmīgi apgalvot, ka darījumu apstrīdēšana tiek veikta nepietiekami. Pēc autoru domām, darījumu apstrīdēšana ir viena no visbūtiskākajām maksātnespējas procesa sastāvdaļām, jo tieši no darījumu apstrīdēšanas mēdz būt atkarīgs maksātnespējīgā parādnieka aktīvu apjoms, no kuriem savukārt tiek segti pieteiktie kreditoru prasījumi, kas arī ir Maksātnespējas likuma [10] mērķis. Turklāt, konsekventa darījumu apstrīdēšana ne tikai veicina godprātīgu praksi darījumu slēgšanā starp pusēm, bet arī nodrošina ar apstrīdamo darījumu aizskarto tiesību aizstāvēšanu un veicina taisnīgu situācijas regulējumu starp darījuma pusēm.

Darba izstrādē izmantotas vispār zinātniskās metodes, tajā skaitā juridiskās literatūras analīze, normatīvo aktu un tiesību normu analīze, izmantojot vēsturisko, gramatisko, sistēmisko un teleoloģisko metodi, statistikas, judikatūras un tiesu prakses analīze, kā arī autoru personīgā pieredze praktiskajā darbā.

Tiesisko darījumu spēkā neesamība un apstrīdamība

Darījuma apstrīdēšanas pamats rodas no nepieciešamo tiesisko darījumu elementu trūkumiem. Darījuma atzīšana par spēkā neesošu un apstrīdēšana iespējama vai nu pusēm savstarpēji vienojoties (privātā kārtā) vai arī tikai tiesas ceļā. Romiešu tiesībās spēkā neesoši darījumi tika uzskatīti par tādiem, kuri nekad nav bijuši un tāpēc nav radījuši nekādas tiesiskas sekas - quod nullum est, nullum producit effectum (*“Tas, kas nav, nevar radīt nekādas sekas - autoru tulkojums”*). Lai uzskatāmāk attēlotu spēkā neesošu darījumu, tas tika salīdzināts ar nedzīvi dzimušu bērnu, t.i., tādu, „kurš nekad nav bijis”. Mūsdienās tiesību teorijā tiek nošķirti spēkā neesoši darījumi no apstrīdamiem darījumiem, lai gan abos gadījumos sekas ir līdzīgas – darījums tiek atzīts par spēkā neesošu. Neskatoties uz līdzīgajām tiesiskajām sekām, pastāv noteiktas tiesiskas atšķirības starp spēkā neesošiem darījumiem un apstrīdamiem darījumiem. Absolūti spēkā neesoši ir darījumi, kas ir uzskatāmi par nenotikušiem no paša sākuma. Tiesību subjektu veiktās darbības šajā gadījumā ārēji atbilst tiesiskā darījuma pazīmēm, tomēr likumā paredzētu iemeslu dēļ tās neizraisa nekādas tiesiskas sekas [3;185-186]. Šeit arī atklājas būtiskākā atšķirība starp absolūti spēkā neesošiem darījumiem un apstrīdamiem darījumiem, respektīvi, darījuma spēkā esamība nav atkarīga no dalībnieku gribas, bet to paredz likums. Autori uzskata, ka darījuma atzīšana par spēkā neesošu no tā noslēgšanas brīža ir iespējama arī gadījumos, kad tiek apstrīdēti apstrīdami darījumi, nevis tikai absolūti spēkā neesoši darījumi, un tas vairāk ir atkarīgs no tiesvedības procesa un paša prasītāja gribas. Respektīvi, arī apstrīdamu darījumu var lūgt tiesai atzīt par spēkā neesošu no paša sākuma. Attiecībā uz absolūti spēkā neesošiem darījumiem K.Balodis norāda: „Tiesvedības gaitā tiesai darījuma absolūta spēkā neesamība ir jāņem vērā *ex officio* (*Amata, pienākuma dēļ - autoru tulkojums*) neatkarīgi no tā, vai uz to norāda lietas dalībnieki”, savukārt attiecībā uz apstrīdamiem darījumiem: „tiesai nav ne pienākuma, ne tiesību pašai pēc savas iniciatīvas (*ex officio*) atsaukties uz darījuma apstrīdamības faktu, ja tiesīgās personas pašas darījumu nav apstrīdējušas” [3;189]. Secināms, ka apstrīdamu darījumu gadījumā darījumu apstrīdēšanas iniciatīva gulstas vienīgi uz darījuma dalībnieku, nevis tiesas pleciem. „Apstrīdami tiesiski darījumi pretstatā absolūti spēkā neesošiem darījumiem ir relatīvi spēkā esoši. Persona, kura ir tiesīga darījumu apstrīdēt, var izvēlēties, vai viņai izdevīgāk ir uzturēt darījumu spēkā vai arī apstrīdēt darījumu, ceļot prasību tiesā” [3;188]. Pēc autoru domām, šis K.Baloža norādījums ļauj secināt, ka absolūti spēkā neesoši darījumi par tādiem tiek atzīti pilnīgi bez darījuma dalībnieku vai kādu trešo personu iniciatīvas. Patiesībā, arī absolūti spēkā neesošs darījums, kamēr tas nav ticis atzīts par spēkā neesošu, ir relatīvi spēkā.

Labticīga ieguvēja aizsardzības princips tiesiskos darījumos

Lai arī K.Balodis norāda, ka „labā ticība Civillikuma 1. panta izpratnē kā tiesiski ētisks princips ir strikti jānošķir no civiltiesībās plaši sastopamajiem labticības un ļautības jēdzieniem”, [3;188] tomēr autori uzskata, ka Civillikuma 1. pantā noteiktais labas ticības princips ir saistīts ar labticīga ieguvēja principu darījumu apstrīdēšanas institūtā: „Termins „labticīgs ieguvējs” ir saistīts ar labas ticības principa izpratnes subjektīvo koncepciju, kura raksturojama ar personas saprāta stāvokli: nezināšanu par kādu faktu vai notikumu bez pienākuma to zināt vai latīņu valodā *bona fide*” [4;28]. Interesanti, ka Civillikums nepiedāvā tiešu labticīga ieguvēja definīciju ne lietu tiesību, ne arī saistību tiesību daļā, bet gan atsaucies ir atrodamas ģimenes tiesību daļā (122.pants), kā arī dažādos speciālajos likumos, piemēram, Kriminālprocesa likumā,

Komerclikumā, Komerčtīlu likumā. Lai arī netieši, labticīga ieguvēja princips tiek reglamentēts arī lietu tiesību daļā, kur tas izriet no Civillikuma 1065. pantā noteiktā. Šis Civillikuma pants aizsargā labticīgu kustamās mantas ieguvēju, kaut arī ar šādu darījumu būtu nodarīti zaudējumi. Labticīga ieguvēja aizsardzība izriet arī no Civillikuma 994.panta pirmās daļas un Zemesgrāmatu likuma 1. panta, kur noteikts, ka Zemesgrāmatu ierakstiem ir publiska ticamība. Vērtējot tiesu praksi jāsecina, ka tā zināmā mērā ir vienveidīga un praksē labticīgs ieguvējs visbiežāk tiek aizsargāts nolūkā veicināt sabiedrībā tiesisko noteiktību un stabilitāti. Latvijas Republikas Augstākā Tiesa spriedumā SKC-136/2012 ir paudusi viedokli, ka „atzīstot par spēkā neesošu pirmo darījumu, nevar izdarīt vispārīgu secinājumu, ka pilnīgi visi turpmākie darījumi ar šo īpašumu neapšaubāmi ir spēkā neesoši, nepētot, vai to dalībnieki ir labticīgi vai ļaunticīgi, jo gadījumā, ja īpašnieks ir labticīgs ieguvējs, attiecībā uz viņu piemērojams labticīga ieguvēja aizsardzības princips.”[5;1].

Darījumu apstrīdēšana juridiskās personas maksātnespējas procesā

Maksātnespējas tiesības ir viena no civiltiesību apakšnozarēm, un līdz ar to darījumu apstrīdēšana maksātnespējas procesā pamatojas uz civiltiesību normām, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma. Ja ir nepieciešams administrators prasību var pamatot gan ar Maksātnespējas likuma normām, gan arī Civillikuma normām. Tomēr tiesu prakse šajā jomā nav viennozīmīga un tiesas spriedumos iespējams sastapties ar galēji pretējiem viedokļiem, piemēram, „administrators tiesības darījumu apstrīdēšanā ir izņēmums no vispārējās darījumu apstrīdēšanas kārtības, un tās regulē Maksātnespējas likums. Administrators iegūst prasības tiesības tikai maksātnespējīgās sabiedrības vārdā un tikai maksātnespējas procesa ietvaros, kuru regulē Maksātnespējas likums. Maksātnespējas likuma XVII nodaļā „Darījumu apstrīdēšana” noteikts, kādus darījumus, kādā termiņā un uz kāda pamata administrators ir tiesīgs prasīt atzīt par spēkā neesošiem”[6;1]. Turpretī citā lietā tiesa secināja, ka „Civillikuma vispārīgie noteikumi var tikt izmantoti, apstrīdot darījumus Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā, ciktāl tas nav pretrunā ar Maksātnespējas likuma mērķiem, principiem un speciālajām normām”[7;1]. Arī jaunajā Maksātnespējas regulā[12] iekļautas norādes, kas nošķir prasības, kuras tiek celtas tieši pamatojoties uz Maksātnespējas likuma normām no prasībām, kas pamatotas ar Komerclikumā un Civillikumā ietvertajiem pantiem. Tādēļ autori pievienojas viedoklim, ka darījumu apstrīdēšana maksātnespējas procesā iespējama kā uz Maksātnespējas likuma normu pamata, tā arī uz Civillikuma normu pamata, bet nevar būt obligāts nosacījums piemērot gan speciālā, gan vispārējā likuma normas.

Ja administratoram netiek nodoti grāmatvedības dokumenti, ir nepieciešams izvērtēt informāciju, kas ir administratora rīcībā un kuru tas ir ieguvis uz Maksātnespējas likuma 27. panta pamata, tas ir, pārbaudīt publiskajos reģistros pieejamo aktuālo un vēsturisko informāciju, kā arī veicot parādnieka norēķina kontu izrakstu izpēti, analizējot veiktos pārskaitījumus darījuma partneriem, naudas plūsmu, Valsts ieņēmumu dienestā deklarēto informāciju un tml. „Darījumu apstrīdēšanas institūts prezumē, ka parādnieks var būt veicis apzinātas darbības, lai nodarītu zaudējumus kreditoriem. Lai sasniegtu savus prettiesiskos mērķus, parādnieks var veikt dažādas savstarpēji saistītas darbības, t. sk. slēgt darījumus izskata pēc, sagrozīt grāmatvedības datus, veikt maksājumus saistītajām personām uz fiktīvu līgumu pamata, un tml. Turklāt šīs darbības ir virzītas uz to, lai, no vienas puses, sasniegtu prettiesisko mērķi, no otras puses, lai šīs darbības ārēji izskatītos tiesiskas”[8;1]. Kā iepriekš minēts, darījumu apstrīdēšana pēc to izvērtēšanas nav administratora izvēle, bet gan nepieciešamība, kas nodrošina sekmīgu un efektīvu maksātnespējas procesa norisi. Nenoliedzami, šādu pazīmju konstatēšana un attiecīgi darījumu izvērtēšana prasa īpašas zināšanas, iemaņas un arī pieredzi komercdarbībā. H.Jauja tiesu prakses apkopojumā ir izvirzījis sekojošus netiešos pierādījumus, kas norāda uz apstrīdamiem darījumiem:

1. darījums ir noticis ar tieši vai netieši saistītajām personām;
2. nav pretizpildījuma vai tas ir neadekvāts;
3. parādnieks jau ir bijis maksātnespējīgs darījuma brīdī vai kļuvis maksātnespējīgs pēc darījuma vai tā rezultātā;
4. pēc tam, kad kļuvušas zināmas finansiālas problēmas vai saņemts kreditora brīdinājums par piedziņas darbībām, ir jau notikušas līdzīgas vai sērījveida darbības, lai atsavinātu aktīvus;
5. kopējā darījumu hronoloģija, piemēram, darījums veikts uzreiz pēc tam, kad ir uzņemtas lielas saistības;
6. parādnieks darījumu ir noklusējis, īpaši, ja tas veikts ārpus parastās komercdarbības vai ar fiktīvu darījumu partneri;
7. parādnieks vai tā pārstāvji izvairās.[9;6]

Darījumu apstrīdēšanas īpatnības fizisko personu maksātnespējas procesā

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 5. pantu, fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Darījumu apstrīdēšanas pamatu fiziskās personas maksātnespējas procesā veido Maksātnespējas likuma normas, kas paredz, ka administrators pēc fiziskās personas bankrota procedūras pasludināšanas atgūst debitoru parādus un veic tiesiskas darbības citas parādnieka mantas atgūšanai, un parādnieka noslēgtie darījumi ir apstrīdami noteiktajā kārtībā, ja bankrota procedūras laikā tiek konstatēti Maksātnespējas likuma 153.pantā noteiktie saistību dzēšanas ierobežojumi. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 153. panta pirmo daļu saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai to pārtrauc gadījumā, ja parādnieks pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai maksātnespējas procesa laikā ir slēdzis darījumus, kuru rezultātā kļuvis maksātnespējīgs vai radījis zaudējumus kreditoriem, turklāt viņš apzinājās vai viņam vajadzēja apzināties, ka šādu darījumu slēgšana var novest līdz maksātnespējai vai zaudējumu radīšanai kreditoriem.

Likumdevējs ir norādījis uz diviem apstākļiem, no kuriem nepieciešams vismaz viens, lai konstatētu ierobežojumus saistību dzēšanas procedūras pasludināšanai - „rezultātā kļuvis maksātnespējīgs” vai „radījis zaudējumus kreditoriem”. Ar 25.09.2014 Maksātnespējas likuma grozījumiem 153. pants papildināts ar trešo daļu, saskaņā ar kuru saistību dzēšanas procedūru nepiemēro vai pārtrauc, ja parādnieks nepilda bankrota vai saistību dzēšanas procedūrā paredzētos pienākumus, būtiski apgrūtinot maksātnespējas procesa efektīvu norisi. Pēc autoru domām, grozījumi vērtējami pozitīvi, jo iepriekš likumā netika paredzētas sankcijas gadījumam, kad parādnieks nepildīja ar likumu noteiktos pienākumus. Fizisko personu maksātnespējas procesā, atšķirībā no juridisko personu maksātnespējas procesiem administratoram jāvērs uzmanība arī parādnieka slēgtajam laulību līgumam. Ja trīs gadu periodā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas ir ticis noslēgts laulību līgums par visas mantas šķirtību, uz kura noteikumu pamata samazināts parādnieka mantas apjoms, tad administratoram būtu jāceļ tiesā prasība par šāda darījuma apstrīdēšanu, jo ar to ir tikuši nodarīti zaudējumi parādnieka kreditoriem. Atšķirībā no juridiskās personas maksātnespējas procesa, vērtējot kopsakarā 144. panta un 153. panta normas, secināms, ka šāds regulējums netieši piedāvā izvēles tiesības vai nu apstrīdēt parādnieka slēgtos darījumus un tādējādi turpināt bankrota procedūru, pēc bankrota procedūras pabeigšanas pārejot uz saistību dzēšanas procedūru, vai arī neapstrīdēt darījumus, pabeigt bankrota procedūru, nepasludinot saistību dzēšanas procedūru, kā rezultātā parādnieks netiek atbrīvots no atlikušajām saistībām, kas nav segtas bankrota procedūras ietvaros.

Fiziskās personas maksātnespējas procesam raksturīgs nosacīts dispozitivitātes princips, jo pieteikumu par procesa uzsākšanu ir tiesīgs iesniegt vien pats parādnieks, nevis kāds no parādnieka kreditoriem. Par nosacītu šo principu var dēvēt tādēļ, ka uzsāktās izpildu lietvedības par parāda piedziņu no parādnieka liedz pilnvērtīgi izmantot visas ar likumu paredzētās tiesības - parādniekam nav iespējams saņemt savu darba algu pilnā apmērā, iegādāties nekustamos īpašumus, mantu, atsavināt to, un tml. Tādējādi parādnieks nolūkā atgūt tiesības brīvi rīkoties ar savu mantu zināmā mērā tomēr ir spiests uzsākt maksātnespējas procedūru. Taču, kamēr parādnieka kreditori pie zvērīnātiem tiesu izpildītājiem nav vērsušies, parādnieka rīcība un līdzekļi nekādā veidā nevar tikt ierobežoti. Tādējādi dispozitivitātes princips ļauj parādniekam uzsākt maksātnespējas procedūru brīvi izvēlēta laika posmā un likuma normas neliedz parādniekam sagatavoties maksātnespējas procedūras norisei, atsavināt sev piederošo mantu un nogaidīt Maksātnespējas likumā noteikto aizdomu perioda termiņu un tikai pēc tam iesniegt tiesā pieteikumu par procesa uzsākšanu. Tieši šādu iemeslu dēļ darījumu apstrīdēšanu fizisko personu maksātnespējas procesos nav iespējams pilnvērtīgi piemērot. Pēc autoru domām, darījumu apstrīdēšana fiziskās personas maksātnespējas procesā daļēji ir pretrunā ar maksātnespējas procesa efektivitātes principu.

Secinājumi un priekšlikumi

Autori izvirza aprobēšanai sekojošus secinājumus un dažus priekšlikumus:

1. Maksātnespējas process ir nepieciešams institūts tiesiskuma nodrošināšanai sabiedrībā. Ar tā palīdzību tiek stabilizēta ekonomiskā vide, kā arī veicināta konsekventa darījumu slēgšanas prakse. Darījumu apstrīdēšana līdzās mantas pārdošanai ir viens no galvenajiem elementiem maksātnespējas procesa norisē, kas ir cieši saistīts ar kreditoru interešu aizsardzību. Maksātnespējas likuma 17. nodaļas piemērošana praksē atrodas nepārtrauktā korelācijā ar vispārējām un speciālām tiesību normām, kā arī dažādām atšķirīgām dzīves situācijām un tiesu praksi šo normu piemērošanā. Tiesu praksē tiesību normu piemērošana nenotiek vienveidīgi, tas savukārt raisa atkārtotus un ilgstošus strīdus par vieniem un tiem pašiem jautājumiem.
2. Darījumu izvērtēšana ir laikietilpīgs un sarežģīts process, kas prasa speciālas zināšanas un iemaņas, un ir it sevišķi būtiski to piemērot, ja tiek konstatēts, ka parādniekam nav mantas, no kā sākt kreditoru prasījumus. Tā kā darījumu apstrīdēšana pēc savas būtības ir saistīta ar tiesvedību, nav iespējams panākt „ātru” procesa norisi. Tas savukārt nonāk pretrunā ar pamatnostādnes pausto maksātnespējas tiesību politikas mērķi. Darījumu apstrīdēšanas institūta sekmīgas piemērošanas īstenošana būtu jāiekļauj maksātnespējas tiesību politikas attīstības plānā, paredzot darījumu apstrīdēšanu kā būtisku maksātnespējas procesa sastāvdaļu, ko nepieciešams stiprināt un attīstīt.
3. Darījumu apstrīdēšanas institūts maksātnespējas tiesībās ir cēlies no vispārējām civiltiesībām. Darījumu apstrīdēšana aptver plašu civiltiesību normu klāstu un ir viens no svarīgākajiem pamatiem savu aizskarto tiesību aizstāvēšanai. Vispārējās civiltiesību normas, kas attiecināmas uz darījumu apstrīdēšanu, piemērojamas tik tālu, cik tālu tās nav pretrunā ar speciālajām tiesību normām.
4. Civiltiesībās tiek izšķirti spēkā neesoši darījumi un apstrīdami darījumi, no kuriem pirmie tiek atzīti par spēkā neesošiem no to noslēgšanas brīža, bet pēdējie no brīža, kad darījums tiek apstrīdēts. Maksātnespējas tiesībās tāds darījums, ar kuru nodarīti zaudējumi kreditoriem, ir atzīstams par spēkā neesošu no tā noslēgšanas brīža.
5. Nodarīti zaudējumi ir obligāts priekšnoteikums darījumu apstrīdēšanai maksātnespējas procesā un zaudējumu nodarīšanas fakts var būt pastāvīgs pamats darījuma atzīšanai par spēkā neesošu, nevērtējot papildus darījuma

- tiesiskumu no vispārējo civiltiesību viedokļa. Maksātnespējas likums nesatur zaudējumu definīciju, kā arī zaudējumu apmēra noteikšanas kārtību.
6. Autori ierosina nostiprināt tiesu praksē secināto un iekļaut zaudējumu definīciju Maksātnespējas likumā.
  7. Maksātnespējas likumā noteiktā darījumu apstrīdēšanas termiņa (aizdomu perioda) pārkāpums ir patstāvīgs pamats prasības noraidīšanai, tādējādi tiek ierobežotas administratora iespējas veikt darījumu apstrīdēšanu ārpus likumā noteiktā ierobežojuma, pat ja ar darījumu ir nodarīti zaudējumi kreditoriem. Autori ierosina izskatīt iespēju atjaunot individuālas maksātnespējas iestāšanās dienas noteikšanu maksātnespējas procesos.
  8. Direktīvā 2002/47/EK un Finanšu nodrošinājuma likumā[13] noteiktā finanšu ķīlas prioritāte ir pretēja maksātnespējas procesa mērķim. Autori secina, ka ir nepieciešams stiprināt tiesisko noteiktību un stabilitāti maksātnespējas tiesībās un izdarīt attiecīgus grozījumus normatīvajos aktos, nosakot administratoram tiesības apstrīdēt arī finanšu ķīlas līgumus, ja tie noslēgti noteiktā laikā pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas un ar tiem nodarīti zaudējumi kreditoriem.
  9. Maksātnespējas likuma 97. panta pirmās daļa, 118. panta un Civillikuma 1927. panta piemērošanā konstatējamās pretrunas, kas var radīt sarežģījumus gadījumos, kad saskaņā ar Civillikuma normām būtu atprasāma tikai daļa no atdāvinātās mantas. Autori secina, ka ir nepieciešams noteikt, ka administratoram ir tiesības prasīt visas dāvinātās mantas atdošanu, veikt tās pārdošanu un no saņemtajiem līdzekļiem segt maksātnespējas procesa izmaksas, kā arī kreditoru prasījumus, bet atlikušos līdzekļus, ja tādi ir, atgriezt apdāvinātajam.
  10. Fiziskās personas maksātnespējas procesa regulējums netieši piedāvā izvēles tiesības apstrīdēt parādnieka slēgtos darījumus un tādējādi turpināt bankrota procedūru, pēc bankrota procedūras pabeigšanas pārejot uz saistību dzēšanas procedūru, vai arī neapstrīdēt darījumus un pabeigt bankrota procedūru, nepiemērojot saistību dzēšanas procedūru, tomēr šāda iespēja nav tieši nostiprināta normatīvajā aktā.
  11. Fiziskās personas maksātnespējas procesam raksturīgs dispozitivitātes princips, kas ļauj parādniekam uzsākt maksātnespējas procedūru brīvi izvēlētā laika posmā un attiecīgi sagatavoties maksātnespējas procedūras norisei un iesniegt tiesā pieteikumu par procesa uzsākšanu pēc darījumu apstrīdēšanas noilguma termiņa notecēšanas.
  12. Darījumu apstrīdēšana fiziskās personas maksātnespējas procesā daļēji ir pretrunā ar maksātnespējas procesa efektivitātes principu, jo uzsākto tiesvedību kopējais ilgums var pārsniegt pat saistību dzēšanas procedūras termiņu, tādējādi ierobežojot parādnieka tiesības nesamērīgi ilgu laika posmu. Administratora uzsāktās tiesvedības fiziskās personas maksātnespējas procesā par darījumu apstrīdēšanu būtu izskatāmas, nozīmējot ātrāku lietas izskatīšanu, pēc analogijas piemērojot Civilprocesa likuma[14] 149. panta desmito daļu.
  13. Apstrīdot darījumu fiziskās personas maksātnespējas procesā, kur viena no darījuma pusēm ir pats parādnieks, jāņem vērā, ka parādnieks var nebūt vienās domās ar administratoru par darījuma apstrīdēšanas nepieciešamību, tādējādi, lai būtu iespējams nodrošināt objektīvu lietas apstākļu izvērtēšanu, parādnieks ir pieaicināms lietā atbildētāja statusā.
  14. Fiziskās personas maksātnespējas procesā nepieciešami preventīvi pasākumi nolūkā mazināt fiktīvu kreditoru prasījumu pieteikšanu un atzīšanu. Fiktīva aizdevuma līguma noslēgšanas gadījumā iespējama fiziskās personas audits un tam sekojošais precizētais iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķins (par

neeksistējošu aizdevumu) varētu atturēt personas no šāda veida darījumu slēgšanas.

Normatīvo aktu un literatūras avotu saraksts

1. VK: Maksātnespējas jomai vairs nepietiek ar kosmētiskiem labojumiem, laiks pārdomām, būtiskām reformām. Pieejams <http://www.lrvk.gov.lv/vk-maksatnespejas-jomai-vairs-nepietiek-ar-kosmetiskiem-labojumiem-laiks-pardomatam-butiskam-reformam/> (aplūkots 24.04.2018)
2. Jauja H. Tiesu prakse darījumu apstrīdēšanā maksātnespējas procesu ietvaros. 26.10.2016 semināra materiāli. (Nav publicēts.)
3. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 185.186.lpp.
4. Loboda K. Nekustamā īpašuma ieguvēja labticība//Jurista Vārds. Nr. 47 (899). 01.12.2015.28.lpp.
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 18.04.2012 spriedums SKC-136/2012.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. C04428812
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 30. jūnija spriedums lietā nr. C30576012.
8. Novicāne E. Valdes locekļa atbildība par dokumentu nenodošanu maksātnespējas procesa ietvaros.//Jurista Vārds. 03.03.2015. Nr.9 (861).
9. Civillikums. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 28.01.1937. Spēkā no 01.09.1992. Valdības Ziņotājs Nr.41,20,02,1937. Ar pēdējiem grozījumiem 29.10.2015.
10. Maksātnespējas likums. Pieņemts 26.07.2010. Spēkā no 01.11.2010. Latvijas Vēstnesis, Nr.124,06.08.2010.Ar pēdējiem grozījumiem 06.01.2017.
11. Zemesgrāmatu likums. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 22.12.1937. Spēkā no 05.04.1993. Ziņotājs Nr.16, 29.04.1993. Likumu un noteikumu krātuve Nr.38, 30.12.1937. Ar pēdējiem grozījumiem līdz 01.01.2017.
12. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (Es) 2015/848. Pieņemta 2015. gada 20. maijs. Spēkā no 25.26.2015. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis | L 141/19,05.06.2015.
13. Finanšu nodrošinājuma likums. Pieņemts 21.04.2005.Spēkā no 20.05.2005. Ziņotājs. Nr.11, 09.06.2005.Ar pēdējiem grozījumiem 13.10.2017.
14. Civilprocesa likums. Pieņemts 14.10.1998. Spēkā no 01.03.1999. Ziņotājs Nr.23, 03.12.1998. Ar pēdējiem grozījumiem 01.07.2018.

References

1. VK: Insolvency is no longer enough for cosmetic repairs, time for reflection, major reforms. Available at <http://www.lrvk.gov.lv/vk-maksatnespejas-jomai-vairs-nepietiek-ar-kosmetiskiem-labojumiem-time-pardomatam-butiskam-reformam/> (viewed on 10/23/2016)
2. Jauja H. Judicial practice in challenging business in the context of insolvency proceedings. October 26, 2011 workshop materials. (Not published.)
3. Balodis K. Introduction to Civil Law. Riga: Zvaigzne ABC, 2007. 185.186p.
4. Loboda K. Goodwill Winner of Real Estate // Jurista Vārds. No. 47 (899). 01.12.2015.28.
5. Judgment SKC-136/2012 of the Civil Cases Department of the Supreme Court Senate of the Republic of Latvia, dated 18/04/2012.
6. Judgment of the Chamber of Civil Cases of the Supreme Court of the Republic of Latvia of 16 December 2013 in case No. C04428812
7. Judgment of the Civil Division of the Supreme Court of the Republic of Latvia of 30 June 2016 in case no. C30576012.
8. Novicāne E. Responsibility of the Member of the Board for not transferring documents in the context of insolvency proceedings. March 3, 2015 No. 9 (861).
9. Civil Law. Law of the Republic of Latvia. Accepted on January 28, 1937. Effective from 01.09.1992. Government Reporter No. 41, 20,02,1937. Last modified 29.10.2015.
10. Insolvency Law. Adopted on July 26, 2010. Effective from 01.11.2010. Latvijas Vēstnesis, Nr.124.06.08.2010. With the latest amendments 06.01.2017.
11. Land Book Law. Law of the Republic of Latvia. Adopted on December 22, 1937. Effective from 05.04.1993. Report No 16, 29.04.1993. Law and regulations warehouse No.38, 30.12.1937. With the most recent amendments by 01.01.2017.
12. REGULATION (EU) OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL 2015/848. Accepted on May 20, 2015. Effective from 25.26.2015. Official Journal of the European Union L 141/19 05/06/2015.

13. Financial Collateral Law. Adopted on April 21, 2005 in force from 20.05.2005. The rapporteur No.11, 09.06.2005. With the latest amendments dated 13.10.2017.
14. Civil Procedure Law. Apr 14, 1998 Effective from 01.03.1999. Rapporteur No.23, 12.3.1998. Last modified on 07/01/2018.